

(/)

 (/)> Trafik og transport - Videnskab - Teknik ([http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik)

transport-videnskab-teknik)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Nordstjernen står højt

← Forrige artikel (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/gamle-sporvogne-faar-nyt-liv>)

Nordstjernen står højt

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 3923

Del artikel: ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/nordstjernen-staar-hoejt)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/nordstjernen-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/nordstjernen-staar-hoejt)[staar-hoejt](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/nordstjernen-staar-hoejt)) (<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på[http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/nordstjernen-staar-hoejt)[teknik/nordstjernen-staar-hoejt](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/nordstjernen-staar-hoejt)) ([http://www.linkedin.com/shareArticle?](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/nordstjernen-staar-hoejt&title=)[mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/nordstjernen-staar-hoejt&title=)[videnskab-teknik/nordstjernen-staar-hoejt&title=](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/nordstjernen-staar-hoejt&title=))

"Nordstjernen står højt - søfolk og ekspeditioner i Arktis gennem 500 år"

Red. Thorbjørn Thaarup

Museet for søfart, årbog 2019, 224 sider, ill. kr. 299.

"Nordstjernen står højt"

Hvert år venter man i spænding på den årbog, Museet for Søfart udsender. Den ene perle efter den anden har givet fantastiske læseoplevelser. Og nu har de gjort det igen. Med den måske smukkeste perle af dem alle: "Nordstjernen står højt. Om søfolk og ekspeditioner i Arktis gennem 500 år."

Af Erik Ingemann Sørensen

"Det er vinteren 1977. Inspektionskutteren 'AGDLEK' sejler i rum sø. Højt mod nord. "Pludselig tårner der sig en kæmpebølge op fra en lidt anden retning. Den er meget stejl og skummende på toppen højt oppe. Det ser ud, som om den nærmest suger det foranliggende vand ind under sig og vokser. Derved danner der sig nede foran den et dybt, mørkt krater. Der er ikke mulighed for at undgå krateret! Jeg når lige at råbe "hold fast!" til rorgængereren og udkigsmanden. Så sejler kutteren ud over kanten og falder i næste øjeblik ned i krateret med elevatorfart. Næsten samtidig buldrer kæmpebølgen hen over lille 'AGDLEK' med et øredøvende, uhyggeligt brag.

Et øjeblik bliver der næsten mørkt i styrehuset, mens vi klamrer os fast. Hver især gør vi os nogle meget hastige tanker med næsten mere af Davisstrædet over os end under os.

Tiden står ligesom stille. Men efter nogle lange sekunder kommer trodsige 'AGDLEK' alligevel op til overfladen på nogenlunde ret køl. Det sker i nogle kraftige bevægelser, mens det skummende vand vælter mod frontruderne. De holder til presset, og klarsigtsruderne får atter overtaget og kaster vandet til side, så vi kan se ud..." (s.44).

Inspektionsskibet AGDLEK i smult vande (HFN-foto)

Som alt i Grønland sker tingene pludseligt og med en overvældende kraft. Det ene øjeblik findes man. Det næste kan man være borte for altid.

I oktober 1948 forsvandt søværnets patruljekutter 'ALKEN' med sin ni mands besætning. Intet blev fundet. Den 25. januar 1957 mister søværnet endnu en orlogskutter. "TERNEN" synker efter overisning. De otte besætningsmedlemmer omkommer. Kun fem lig blev fundet. Og i 1959 sker den største katastrofe. Grønlandsskibet 'Hans Hedtoft' synker på sin jomfrurejse tilbage til Danmark. De 95 ombord omkommer alle. Det eneste, der nogensinde slipper fra skibet, er en redningskrans, der i dag hænger i kirken i Qaqortoq/Julianehåb. Læs mere her. <http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/d>

Denne anmelder sejlede i november 1996 i farvandet mellem Uummannaq og Upernavik. Kutteren var stået ud i magsvejr med strålende sol. Om eftermiddagen kom skiftet. I løbet af en halv time begyndte isen at lukke sig om skibet. Takket være en særdeles dygtig skipper nåede vi i havn i sidste øjeblik. Da lærte man betydningen af, hvor umådelig lille man er, når naturen begynder at bide fra sig.

Da det hele begyndte

Flåden har faktisk opereret i de grønlandske farvande i næsten 300 år. I 1721 kommer Hans Egede til Godthåbsfjorden. Han møder inuitterne og begynder sin missionstjeneste. Syv år senere slår han sig ned i det, der siden er blevet til Godthåb. Hermed er koloniseringen af Grønland begyndt. Det beretter pensioneret orlogskaptajn Per Herholdt Jensen om i den aldeles vidunderlige artikel "Fregatten BLAA HEYREN lægger ud – med flåden ved Grønland i 300 år". Farvandene hjem søges især af nederlandske skibe på jagt efter hvaler. Meldinger tilbage til Danmark beretter om en tvangshandel, hvor de nederlandske søfolk ganske enkelt behandler grønlænderne efter for godt befindende. "Røverier pågår, og grov vold med sårede og dræbte grønlændere er ingen sjældenhed..." (s.33).

Christian 6. giver den danske storkøbmand Jacob Severin fra Sæby lov til at få sejladsen på Grønland. Også han løber ind i store problemer med hollænderne. Det er så slemt, at han anmoder kongen om at sende "et lidet armeret Fartøj" til Diskobugten, så man kunne holde disse hollændere i skak og belære dem om, hvem der havde suveræniteten i området.

Det bliver den lille fregat BLAA HEYREN, 27 m. lang med 18 firpundige kanoner, der som det første af flådens skibe "starter flådens suverænitetshævdelse og inspektion i de grønlandske farvande, der trods afbrydelser gennem tiden fortsætter den dag i dag..." (s.35) fortæller orlogskaptajn Per Herholdt Jensen.

Nederlandske hvalfangere i Arktis. Maleri af Abraham Storck fra sidste halvdel af 1600-tallet. (Illustration fra bogen)

Fregattens kaptajn, Wodroff, går til opgaven med stor iver. "Wodroffs kontante optræden fremkalder respekt, og grønlænderne er tilfredse med den danske fregat, der afholder nederlænderne og andre fra at tusk- og tvangshandle med dem..." (s.39). En ny tid i fællesskabet var indledt.

Orlogskaptajnen fortsætter med en fin – og stærk – beskrivelse af sejladsen på Grønland med udfordringerne ved at sejle i de aldeles barske farvande. Det er i den grad med til at fortætte læseoplevelsen.

Ovenstående billede er et af mange pragtfulde illustrationer, der findes på hvert opslag – nogle endda i dobbelt opslag. Arbejdet med billederne er på fremragende og særdeles smuk vis udført af redaktøren, Thorbjørn Thaarup, flere efter anvisning fra forfatterne. Hertil kommer den grafiske tilrettelæggelse, der gør bogen til et lille kunstværk med høj, høj, æstetik. Det er grafikerens Linda Balle, der er mesteren for arbejdet.

En maler med grønlandske motiver

Den danske maler Jens Erik Carl Rasmussen (1841 – 1893) er måske nok ukendt for de fleste. Det rådes der så sandelig bod på i artiklen "Grønlandsmaleren – med Jens Erik Carl Rasmussen gennem isen, livet og døden" – skrevet af Karsten Hermansen, museumsinspektør ved Marstal Museum.

Født i Ærøskøbing lærte han fra barnsben at læse både skibe og havet. I årene 1862 til 1866 læste han ved Kunstakademiet, hvorefter han kunne nedsætte sig som professionel maler. I en periode efter de grufulde nederlag i 1864 begyndte kunsten at gå nye veje. "Man kan også se Grønlandsinteressen som en ny, nordisk parallel til orientalismen, som tidligere generationer af malere havde dyrket..." (s.77).

'De indfødte dandse Fangedandsen' fra 1872. (Illustration fra bogen)

Jens Erik Carl Rasmussens motiver er mangfoldige. Isødet, dramatiske forlis og sejlads og så befolkningen højt mod nord. Som i ovenstående maleri. Her morer de unge, ugifte piger sig sammen med mændene. Deres røde hårbånd afslører, at de er ugifte, hvorimod kvinden til højre med barnet på skødet har blå. Og således ikke ledig på markedet.

Hans malerier dækker også de historiske forløb med blandt andet opdagelsen af det mægtige land. Dengang havde man endnu ikke udgravet de oprindelige vikingskibe – Gokstadskibene udgraves i 1880 – så Jens Erik Carl Rasmussen brugte i stedet Lorenz Frølichs tegninger som forlæg. Det var der ikke nogen autenticitet i. Men de dramatiske omstændigheder i den storladne natur fanger han som få.

Karsten Hermansen giver et fantastisk og følsomt indblik i kunstnerens liv, der ikke altid var en dans i lyset. Hans kone havde svært ved at acceptere deres livssituation, og han følte ikke, at han fik anerkendelse nok. "Rasmussen søgte efter det oprindelige og det naturlige, søgte bag om den

kultiverede og civiliserede verden. Hans sarte og vanskelige sind gjorde på mange måder hans liv til en kamp med få afbrydelser, men Grønland forblev et fristed og en livslang drøm, som han udlevede i sine malerier. Han ville væk fra verdens larm og ud i lyset. Når mørket greb ham, gik han i sine billeder ud på isen, sejlede i kajakken, løb på ski og blev styrket af den klare sol og den højeste himmel. Derfor blev han grønlandsmaler – fra først til sidst...” (s.103).

Søndag den 1. oktober 1893 var han ombord på skibet PERU på vej hjem. Pludselig var han væk. Han valgte havet som sin grav.

En sand perlerække

Disse to fortællinger kan forhåbentlig vække læsernes interesse. De er to af en perlerække, der blandt andet består af:

”Med ALABAMA i ødemarken – Ejner Mikkelsen og jagten på det perfekte ekspeditionsskib”, af Tom Rasmussen

”På træk med M/S NELLA DAN – beretninger og skrøner fortalt af bådsmænd og dæksdrengene”, af Rasmus Nygaard og

”LOMROG III-ekspeditionen – på jagt efter kontinentet under Nordpolens is”, af Martin Breum.

Der skal lyde en meget stor og meget varm tak til redaktøren, museumsinspektør Thorbjørn Thorup. Hans indsats i samarbejde med grafikerne er medvirkende til, at ”Nordstjernen” står som en af de allersmukkeste og mest fascinerende årbøger, som Museet for Søfart hidtil har udsendt. Derfor skal redaktøren også have det sidste ord:

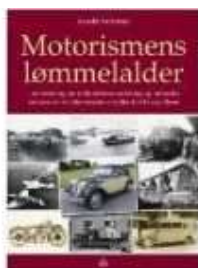
”I Arktis ser vi også, med vores nuværende viden om jordens klima, sandheden om os selv. At selv det mest voldsomme og farlige kan falde sammen, hvis det bliver misforstået og ladet i stikken. Vi forstår, at det Arktis, som vi mennesker i årtusind har beskyttet os imod, nu kræver vores beskyttelse. Samtidig mærker vi den uimodståelige trang til at udnytte de muligheder, som klimaforandringerne giver os som rejsende og handlende. Måske kan – og bør – vi nu gøre Polarhavet til den trafikåre, som vore forfædre drømte om og døde for.”

I dag bør alle læsere flage over top. I respekt og taknemmelighed.

[Historie-online.dk, den 1. maj 2019]

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/gamle-sporvogne-faar-nyt-liv>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

**MOTORISMENS
LØMMEALDER**

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/motorismens-loemmelalder>)

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/trafik-og-transport-videnskab-teknik/buen-og-gnisten>)

(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/2-verdenskrig-61-61/det-modige>)